

Dragomir Vojnić

**XIII. SVJETSKI KONGRES MEĐUNARODNE
ASOCIJACIJE EKONOMISTA
(Lisabon, Portugal 9.-13. rujna 2002.)**

Od 9. do 13. rujna održan je u Lisabonu XIII. svjetski kongres Međunarodne asocijacije ekonomista (The International Economic Association). U radu ovoga Kongresa sudjelovala je i Hrvatska delegacija u sastavu Vladimir Veselica, Mladen Mlinarević, Žarko Primorac, Dragomir Vojnić i Snježana Jurišić. Dan prije početka Kongresa održana je sjednica Međunarodnog vijeća, tijela koje koordinira rad Svjetske udruge ekonomista između dva kongresa. U radu ove sjednice sudjelovali su Vladimir Veselica (predsjednik Hrvatskog društva ekonomista i član Vijeća) i Dragomir Vojnić, kao glavni urednik časopisa *Ekonomski pregled*. Sjednici je predsjedao nobelovac, Robert M. Solow, predsjednik IEA. Veliki dio ove sjednice savjeta bio je posvećen izvještajima o radu pojedinih delegacija i pripremi sljedećeg XIII. svjetskog kongresa ekonomista. Zemlje kandidati su Brazil i Australija.

Predsjedajući, nobelovac Solow, popratio je riječima pohvale izvješće o radu Hrvatskog društva ekonomista. Posebno dobar dojam ostavio je onaj dio koji se odnosi na redovito godišnje savjetovanje u Opatiji za koje je unaprijed pripremljena knjiga referata.

Informacija o dugoj tradiciji i redovitom izlaženju časopisa *Ekonomski pregled* također je ostavila dobar dojam. Na svršetku ove sjednice Međunarodnog vijeća izabran je novi predsjednik Svjetske udruge ekonomista. To je poznati ekonomist mađarski akademik i profesor na Harvardu, Janos Kornai. Dobar je stjecaj okolnosti to što su hrvatski ekonomisti ostvarivali s njim dugogodišnje kontakte i suradnju. Ta se suradnja ostvarivala i preko Bečkog instituta za međunarodne ekonomske studije i preko Ekonomskog instituta, Zagreb. Samo usput valja podsjetiti da je Janos Kornai bio jedan od glavnih vanjskih referenata na velikom međunarodnom savjetovanju koje je održano 15. prosinca, godine 1989. u povodu obilježavanja 50. obljetnice Ekonomskog instituta Zagreb. Janos Kornai je za ovo savjetovanje

priredio referat pod naslovom: Srodnost između oblika vlasništva i mehanizama koordinacije: "Zajednička iskustva reformi u socijalističkim zemljama". Objavljen je u knjizi Dragomir Vojnić (et.al.): "Problemi privrednog razvoja i privrednog sistema Jugoslavije", Ekonomski institut, Zagreb i Globus Zagreb 1989. str. 120-132.

Budući da smo sa Janosom Kornaiom imali dosta kontakata i na prošlom XII. svjetskom kongresu ekonomista (1999. u Buenos Airesu), kada je pokazao veliko zanimanje za događanja u Hrvatskoj, odmah poslije proglašenja rezultata izbora prišao nam je i nakon naših čestitki na izboru za predsjednika Svjetske udruge ekonomista, opet se zanimao za to kako stvari teku u Hrvatskoj.

Sam rad Kongresa bio je već po tradiciji prilično ustaljen i uobičajen. Dominiralo je nekoliko krupnih tema, one se mogu svrstati pod zajednički nazivnik "Globalizacijski trendovi i integracijski procesi".

Kompleks nejednakosti koji u svijetu gdje bogatiji postaju sve bogatiji, a siromašni sve siromašniji, teško opterećuje ne samo neku apstraktnu savjest čovječanstva, nego i konkretan održivi razvitak, zauzimao je veoma važno mjesto na svim svjetskim kongresima na kojima sam u tijeku protekloga desetljeća sudjelovao. Pored problema nejednakosti, posebne su sesije bile posvećene monetarnoj politici, fiskalnoj politici, bankama i financijama, tečajnoj politici, tržištu rada, industrijskoj organizaciji, modelima rasta, političkoj ekonomiji, ekonomskim doktrinama, obrazovanju, društvenim troškovima, međunarodnim financijama, ekonometriji, regionalnoj ekonomiji velikih zemalja i regija i nizu drugih užih problema i pitanja.

Svoje uvodno izlaganje na plenarnoj sjednici na početku rada Kongresa predsjednik IEA, nobelovac Robert M. Solow, održao je na temu širokog spektra problema fiskalne politike ("Is Fiscal policy Possible? Is it Desirable?")

No, posebna je pozornost ovog Kongresa (u okviru širokog spektra tema na liniji Globalizacijskih trendova i integracijskih procesa) bila posvećena Europskoj uniji. Još konkretnije rečeno, posebna je pozornost posvećena problemima i perspektivama razvitka i proširenja Europske unije. Uvodno izlaganje na tu temu imao je na plenarnoj sjednici Predsjednik Europske Komisije - Romano Prodi. Iz njegovog se izlaganja moglo shvatiti da se ekonomski kriteriji ulaska u Europsku uniju postavljaju nešto elastičnije nego prethodnih godina. Stjecajem okolnosti bio sam pozvan da aktivno sudjelujem na Prvoj konferenciji ekonomista Europske unije. Ta je Konferencija bila održana u rujnu godine 1994. (University of Exeter, Engleska) u vrijeme transformacije Europske zajednice u Europsku uniju. Osnovna tema Konferencije bila je "The Evolution of Rules for a Single European Market". Kao jedini pozvani referent iz zemalja u tranziciji imao sam zadaću iznijeti svoje viđenje o mogućnostima priključivanja pojedinih zemalja Europskoj uniji. U to su se vrijeme kao mogući kandidati spominjale samo tri zemlje: Poljska, Mađarska i Češka. Za tu sam konferenciju priredio referat pod naslovom "European integra-

tional processes and the countries in transition - with special reference to Croatia and former Yugoslavia". Rad je objavljen kao dokument konferencije pod rednim brojem 88. Objavljen je također i u časopisu *Ekonomski pregled*. Na svršetku svoga izlaganja na toj Konferenciji postavio sam pitanje: što je sa Slovenijom i Hrvatskom koje imaju iste ili slične povijesne, geo-političke, ekonomske, kulturološke i druge karakteristike kao i spomenute tri središnje europske zemlje? Diskusija o Sloveniji prošla je glatko, a za Hrvatsku su postavljena pitanja ekonomskog i političkog karaktera. Ekonomska su se odnosila na razinu razvitka, a politička na razinu političke demokracije i zaštite ljudskih prava i sloboda. Ipak je ta Konferencija dala podršku bloku od pet zemalja koje bi se prve mogle priključiti Europskoj uniji. To je, razumije, se bila samo znanstvena konferencija koja nije mogla imati veće političke implikacije.

Sve ovo, spominjem zbog toga da bih mogao učiniti komparaciju i, zapravo, evoluciju stavova i kriterija za priključivanje Europskoj uniji. Na konferenciji u Exeteru jednaka je važnost davana ekonomskim i političkim kriterijima. Na spomenutom XIII. svjetskom kongresu ekonomista poseban je naglasak stavljen na političke kriterije, demokraciju, legislativnu pripremljenost i na ljudska prava i slobode. Romano Prodi je rekao da bi ukupna redistribucija u korist novih članova Europske unije iz zemlja u tranziciji iznosila oko 0,25% BDP postojećih petnaest članica, što za njih ne bi smjelo predstavljati neki veći problem. Zanimljivo je da se, poslije svog veoma opširnog izlaganja, Romano Prodi zadržao u nešto dužem razgovoru samo sa hrvatskom delegacijom i s autorom ovoga priloga osobno.

Ponovio je stavove o dominantnoj ulozi političkih, tj. demokratskih (legislativnih i stvarnih) kriterija za prijem u članstvo Europske unije.

U svjetlu iznesenih stavova (koji su vjerojatno pretrpjeli izvjesnu evoluciju i pod pritiskom eksplozije balkanskog nacionalizma) dostignuta razina razvitka Hrvatske ne bi morala biti neki nesavladiv problem za učlanjenje u Europsku uniju, uz pretpostavku da se u narednih nekoliko godina ispune uvjeti iz Sporazuma o stabilnosti i priključivanju koji je već potpisan.

Uostalom, prema informacijama Bečkog instituta za komparativne međunarodne studije, razine BDP po stanovniku Poljske i Hrvatske (po paritetu kupovne moći) ove su godine 2002. približno jednake. Sve u svemu, po stavovima, ocjenama i kriterijima koje je na XIII. svjetskom kongresu ekonomist Romano Prodi iznio i javno i u razgovoru sa hrvatskom delegacijom (što je također bilo i pred novinarima i televizijskim kamerama) izgledi Hrvatske mogli bi se ocijeniti nešto bolje (barem što se tiče razine razvitka, jer se ne inzistira na 50% prosjeka BDP EU), nego se to prema kriterijima iz Exetera moglo pretpostaviti. U tome kontekstu ipak valja spomenuti da su nakon konferencije u Exeteru (koja je održana prije 8 godina) u svim središnjim europskim zemljama (pa i u Hrvatskoj) ostvareni osjetni pomaci u razini razvitka. Predstavlja li sve to osnovu za veći optimizam, kada se govori o dinamici prijema Hrvatske u Europsku uniju, pokazat će godine koje su pred nama.

Kolege i prijatelji, posebno iz Poljske i Mađarske (predsjednici njihovih društava ekonomista s kojima smo se družili), uvjerali su nas da bismo morali učiniti sve kako bi se to dogodilo čim prije.

Veliku korist koju bi Hrvatska dobila uključivanjem u Europsku uniju najbolje su nam predočili kolege iz Portugala (zemlje koja je bila domaćin Kongresa), i to kako na posebnoj sesiji koja je bila njima posvećena, tako i u prijateljskom druženju.

Na naše upite u tijeku spomenute sesije odgovarali su brojnim argumentima, da bi na kraju zaključili da se njihov dinamičan razvitak zasnovao na velikim investicijama koje su dobili i po osnovi direktnih vanjskih investicija i po osnovi direktne redistribucije. Godine 1980. Portugal je imao osjetno nižu razinu razvitka od bivše države. Danas je osjetno razvijeniji od Slovenije. Samo između 1960. i 1990. portugalski BDP uvećan je čak za 3,7 puta.

Imali smo se i sami prilike uvjeriti da je čitav Portugal jedno veliko gradilište. To posebno vrijedi za Lisabon koji je po tradiciji bio centar jedne od europskih imperija, a čiji je drevni urbani dio okružen velikim novim urbanim kompleksom, zapravo novim gradom.

Kongres je inače bio veoma dobro organiziran. Bilo je mnogo mogućnosti i za zadovoljavanje široke skale profesionalnog interesa i za zadovoljavanje različitih kulturoloških ambicija. Svi su sudionici Kongresa dobili mogućnost neograničenog besplatnog korištenja svih oblika gradskog saobraćaja, autobusa i podzemne željeznice. U nizu vrijednih kulturoloških spomenika koje smo imali prilike posjetiti i vidjeti spominjemo i Fatimu. To je neka vrsta našeg "Međugorja", ali s time da, koliko smo informirani uživa i vaticansku podršku. Prilikom posjeta čuli smo poznatu pripovijest o tri tajne, od kojih prve dvije to više nisu (propast komunizma i ranjavanje Pape). O trećoj se tajni iznose pretpostavke u širokom rasponu (od novog proroka ili predskazanja, pa do propasti svijeta). To spominjem tek toliko, i to zato što se nerijetko i sa čisto kulturološkog stajališta zamjera ljudima koji su posjetili Lisabon da nisu posjetili Fatimu ili da nemaju pojma o Fatimi. U svakom slučaju nama je i ovaj posjet omogućio da sagledamo prednosti Portugala koji je u tijeku svih godina uključivanja u Europsku uniju bio i ostao zemlja koja se brzo razvila i još se uvijek razvija. Zbog svega toga i doživjeli smo je kao zemlju koja u cjelini predstavlja jedno veliko gradilište. U nas se u kontekstu Europske unije obično spominje Irska, i to je sasvim u redu, ali kada bi nam se dogodio i Portugal, za Hrvatsku bi, sa svih stajališta gledano, bilo više nego dobro. Na kraju, ne kao manje važno, valja spomenuti da je i hrvatsko veleposlanstvo u Lisabonu (ambasador Darko Bekić i posebno ambasadorica gospođa Bekić) posvetilo veliku pozornost hrvatskoj delegaciji na XIII. svjetskom kongresu ekonomista. Sve u svemu ocjena je hrvatske delegacije da smo na XIII. svjetskom kongresu ekonomista mnogo toga čuli, vidjeli i naučili.

Moja posebna ocjena ide u smjeru onog osobnoga uobičajenog razmišljanja, a to je da se valja nadati dobrome.